

SISTEM PRIVATNE SIGURNOSTI U BiH - PREDRASUDE IZAZOVI I PERSPEKTIVE

Prof. dr. Jasmin Ahić, Mr. sc. Almir Pustahija, Mirela Omerović, dipl. krim

Fakultet za kriminalistiku,
kriminologiju i sigurnosne
studije Univerziteta u Sarajevu

Adresa za korespondenciju:

Jasmin Ahić

Fakultet za kriminalistiku,
kriminologiju i sigurnosne
studije Univerziteta u Sarajevu

Zmaja od Bosne 8

71000 Sarajevo

jahic@fkn.unsa.ba

Copyright © 2013 Fakultet za
kriminalistiku, kriminologiju i
sigurnosne studije Univerziteta u
Sarajevu

Sažetak

Danas gotovo da nema države čiji sistem sigurnosti nema segment čiji su nosioci privatni subjekti kao, u organizacijskom smislu, autonomno egzistirajući faktor. Očigledna je povezanost i saradnja privatnih i državnih sistema sigurnosti koja proizlazi iz potreba i zahtjeva nadležnih državnih organa iz sistema sigurnosti u BiH, a koja je u skladu sa tim zahtjevima, zakonski definisana. Postojeća sigurnosna stvarnost u BiH danas ima potrebu stalne dorade i adaptacije koju nameće kako zakonsko uređenje tako i narušeni odnosi i saradnja između privatnog i državnog sektora koji se staraju o sigurnosti, neadekvatna organizacija i funkcionisanje profesionalnih privatnih subjekata, te druga detektovana problematika, a sve s krajnjim ciljem boljeg prilagođavanja ukupnim političkim, pravnim, kulturološkim, društvenim i drugim izazovima. Mada postoje nastojanja države za rješavanje evidentnih problema u privatnom sistemu sigurnosti, neophodno je napraviti određene izmjene u fokusu i metodologiji rada na njihovom rješavanju. Prije svega, neophodno je potpuno redefinisati i redizajnirati vladajuću strukturu i sistem upravljanja u gotovo svim privatnim sigurnosnim agencijama u BiH, zbog kojih one svoje poslovanje naročito u domenu rukovođenja ljudskim resursima, obavljaju jednim dijelom na nezakonit i neprofesionalan način. Ključne riječi: imunitet; međunarodno krivično djelo; državni zvaničnik; diplomatski agent; strane vojne snage

Ključne riječi: *sistem sigurnosti; privatni sistem sigurnosti; državno – privatna saradnja; reforma privatnog sistema sigurnosti*

UVODNA RAZMATRANJA

Bosna i Hercegovina je od svog osamostaljivanja odnosno nezavisnosti i međunarodnog priznanja kao države bila na udaru mnogih nedaća. Istaknut ćemo neke: agresija, postratno stanje s izraženim međuentitetskim tenzijama, proces tranzicije koji je više oslabio nego ustabilio funkcije mnogih državnih institucija, sigurnosni problemi izraženi u porastu svih vidova kriminala, ekonomski i industrijski kolaps koji su proizveli enorman broj nezaposlenih lica, trend privatizacije imovine i druge. Svi navedeni, ali i drugi faktori imali su utjecaj na stvaranje pogodnog tla za nastanak i razvoj sistema privatne sigurnosti u BiH. Tako je kao rezultat njihove sinergije stvoren jedan novi mehanizam sa zaštitnom funkcijom srodan policijskom domenu djelovanja.

Sistem privatne sigurnosti koji je u stvari podsistem sistema sigurnosti BiH i koji egzistira dugi niz godina je područje slabog znanstvenog interesovanja, pa je realna potreba razmatranja, otkrivanja i ukazivanja na specifičnosti materije koja se odnosi na oblast zaštite ljudi i imovine nedržavnih subjekata kao nosilaca ovog sistema. Od samog osnivanja sistema privatne sigurnosti u BiH kada su ga predstavljali tek neznatan broj privatnih agencija nisu postavljeni dobri temelji što se danas očituje kroz lošu saradnju i antagonistički odnos sa drugim sistemima sigurnosti u prvom redu policijskim, jasan utjecaj političke volje, neadekvatan menadžment agencija i drugih ponuđača sigurnosnih usluga koji je potisnuo u drugi plan svoju primarnu ulogu i značaj kroz nezakonito i neprofesionalno postupanje u upravljanju ljudskim resursima kao i brojni drugi problemi i nepoželjni elementi s kojima se zaštitari u privatnoj sigurnosti susreću s posebnim osvrtom na diskriminaciju, nepoštovanje osnovnih ljudskih prava, te prava iz radnog odnosa. Ovakvo stanje prisutno je i danas iako je znatan doprinos u pravcu regulisanja i rješavanja evidentnih problema donijelo donošenje zakona i podzakonskih akata na entitetskim nivoima 2002. godine, a dvije godine kasnije i za područje Brčko Distrikta kao i njihove izmjene i dopune.

DETERMINISANOST SISTEMA PRIVATNE SIGURNOSTI BIH

Po tradicionalnom shvatanju samo država odnosno državni subjekti uređuju oblast sigurnosti i imaju ovlast i monopol nad pružanjem sigurnosnih usluga. Međutim, fenomen globalizacije, ozbiljni sigurnosni izazovi i problemi s kojima se samostalno nije mogao izboriti reformisani policijski sistem, krah države u ekonomskom i razvojnom smislu koji je prouzrokovao veliki broj nezaposlenih lica, zaostavštine iz rata koje su se oslikavale kroz netrpeljivost i strah s entitetskom dimenzijom, trend privatizacije imovine i dr. imali su direktan utjecaj na sigurnost država, a time i na sigurnost svih njenih građana i drugih vrijednosti. Sve to skupa otvorilo je vrata jednom nesvakidašnjem procesu, a riječ je o tome da država delegira ovlaštenja o pružanju usluga na pojedince i druge subjekte koji sada imaju uvriježen naziv sistem privatne sigurnosti. Odnosno, došlo je do privatizacije dijela sigurnosti i pojave novog sektora sigurnosti koji se dakako razlikuje od javnog sektora kako po karakteru tako i po izvoru finansiranja, organizaciji i svrsi. Dakle, država i njene

institucije, sada više nisu jedini subjekti koji se staraju o sigurnosti svojih građana. Ipak, nesporno je da je obaveza države da svakom građaninu osigura određeni stepen zaštite. Tako su se istovremeno i kao trend i potreba na prostoru BiH počele osnovati prve privatne agencije koje su nudile usluge zaštite.¹ Uslijedila je njihova nagla ekspanzija i bez obzira na sve poteškoće privatni subjekti su izborili mjesto među drugim sigurnosnim organima i postale bitan sektor za uspostavu sigurnosnog ambijenta u BiH.

Pitanje sigurnosti i njegov cjelokupni sistem neovisno ko su njegovi nosioci i mehanizmi oduvijek je bilo egzistencijalno područje vladajućih struktura. Otuda se s razlogom može reći da je sistem privatne sigurnosti zavisao od političkog aparata i pravne uređenosti države. Kako u Bosni i Hercegovini nema pravnog i administrativnog jedinstva, kada je u pitanju oblast sigurnosti odnosno njegovi pojedini sistemi s akcentom na policijski sistem, privatni sistem sigurnosti, budući da je njegov nadomjestak, uređen je sa tri različita zakona i brojnim podzakonskim aktima na osnovu Deytonskog političko – administrativnog uređenja BiH. Ovakva legitimiranost privatnog sistema sigurnosti u BiH (Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH,² Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti u manjem bh. entitetu³ i Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti Brčko Distrikta⁴) ne može u potpunosti odgovoriti svim zadacima i očekivanjima koji su stavljeni pred ovaj sistem sigurnosti. Uprkos tome pomenuti sistem funkcioniše onako kako najbolje zna, a da to nije alarmantno koliko se samo forsira na tome. Zato se opravdano postavlja pitanje kome i zašto je u interesu da skreće sa egzistencijalnih tema inkorporiranih u sistem privatne sigurnosti i baca svjetlo na ovaj zakonski dio, kada nismo jedina država čiji je privatni sistem sigurnosti izgrađen, bar kad je riječ o zakonskoj formi i sadržaju, na ovakav način. Nedostatak zakonske odredbe na državnom nivou u oblasti pružanja sigurnosnih usluga nije jedini problem i paradoks koji opterećuje privatni sistem sigurnosti BiH. Istina je da nedostatak jedinstvene pravne regulative onemogućava potpunu kontrolu u punom smislu riječi kada je u pitanju rad privatnih agencija za zaštitu ljudi i imovine i detektivsku djelatnost. Zanimljivo li ovu činjenicu i vraćajući se unazad kada je postojalo potpuno odsustvo zakonskih odredbi i kontrole nad radom i organizacijom privatnih agencija za zaštitu koje su po svom nahođenju organizovale sistem privatne sigurnosti uočava se nova činjenica, a koja naglašava da od tog vremenskog razdoblja datiraju problemi i nepravilnosti ovog dijela sistema sigurnosti. Uočila je to i javnost i nadležne institucije, ali se nije reagovalo na adekvatan način, pa sistem privatne sigurnosti po nezvaničnim podacima vuče i danas breme prošlosti i stavlja se u negativan kontekst i generalizuju se pojedini dijelovi (bliske privatno – poslovne veze

¹ Prva privatna agencija koja je zvanično funkcionisala na prostoru BiH bila je hrvatska firma „Soko“, osnovana 1995. Godine, dok je prva privatna agencija bh. porijekla bila agencija „Glock Sigurnost“, koja je započela rad 1996. godine.

² Službene novine FBiH, broj 78/2008

³ Službeni glasnik Republike Srpske, broj 55/07

⁴ Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 19/06

vlasnika agencija sa kriminalnim organizacijama i političkim partijama, upošljavanje lica u agencijama privatne sigurnosti iz kriminalnog miljea ili sumnjive prošlosti kao i osoba iz domena javne sigurnosti, nezakonita primjena ovlaštenja naročito fizičke sile itd.). Postojeće pravne regulative su uklonile neke nedostatke koji su opterećivali sistem privatne sigurnosti u BiH počevši sa propisivanjem uvjeta za osnivanje i registraciju privatnih agencija kao pravnih lica, upotreba sredstava prinude od strane uposlenih u privatnim agencijama, uvjeti za obavljanje poslova zaštite, licenciranje i obuka, ovlaštenja u obavljanju poslova zaštite, radna uniforma i drugo, ali nisu u potpunosti riješena važna pitanja niti izbrisan animozan odnos javnosti i policijskih organa spram sistema privatne sigurnosti. Zakon je tu nemoćan, ali da bi se napravio korak dalje i popravio imidž privatnih sigurnosnih agencija treba jasno obznaniti i predstaviti pravu sliku unutrašnjosti bar jedne privatne agencije počevši sa vlasnicima i rukovodnim kadrovima koji vuku konce, kreiraju i diktiraju rad neposrednih izvršilaca poslova zaštite (zaštitara).

Iz svega rečenog može se izvući zaključak da je sistem privatne sigurnosti u BiH u tijesnoj vezi sa političkim, pravnim, etničkim, kulturološkim, sociološkim i drugim različitostima bosanskohercegovačkog društva koji se međusobno prožimaju. Zapravo, cjelokupan sistem sigurnosti BiH sa svim podsistemima upravo je ogledalo stanja organizovanosti, uređenosti i funkcionisanja države s vladajućim strukturama na čelu.

SAVREMENI IZAZOVI I POSTOJEĆE STANJE SISTEMA PRIVATNE SIGURNOSTI U BIH

Uprkos kompleksnom normativnom uređenju, sistem privatne sigurnosti u BiH danas čini 169 privatnih agencija koje pružaju usluge zaštite (Kržalić, 2009:31) i upošljavaju 4.207 osoba (Ahić, 2009:303) odnosno licenciranih zaštitara i drugih nosilaca zaštitarske struke. U BiH privatne agencije za zaštitu nude usluge iz domena fizičke i/ili tehničke zaštite lica i imovine kao i detektivske usluge u manjem bh. entitetu i Brčko Distriktu. Obavezno se privatne sigurnosne agencije angažuju i za pružanje sigurnosnih usluga pri održavanju sportskih, kulturnih i javnih manifestacija. Iako je zaštita tokom transporta novca i drugih vrijednosti vid kombinacije fizičko – tehničke zaštite, posebno ćemo je izdvojiti kao masovnu uslugu koju moraju priuštiti finansijske insistucije, odnosno sve ustanove i subjekti koji posluju s gotovim novcem, dragocjenostima i vrijednosnim papirima. Transport novčanih sredstava i drugih vrijednosti je usluga zaštite koju nude agencije, odnosno koje raspolažu sa adekvatnim materijalno – tehničkim sredstvima, ljudskim resursima i odgovarajućim odobrenjima. Sprovedenje ove usluge osim što nosi određeni rizik zbog učestalih napada na osoblje i njihov objekat zaštite koji se prevozi dodatno komplikuje i stavlja na teret zakonska odredba koja je u mnogo čemu različita za političko – administrativne jedinice koje čine Bosnu i Hercegovinu. Privatne sigurnosne agencije uspješno obavljaju svoje zadaće i pored odsustva nacionalnog zakona što je prvi i vodeći izazov s kojim se ovaj sektor treba ekspeditivno izboriti. Općenito rečeno dijapazon usluga koje agencije nude je minimalan, jer gledajući retroaktivno nije se pomakao sa početne tačke još od pojave prvih privatnih agen-

cija za zaštitu ljudi i imovine. Tako bi privatne sigurnosne usluge u BiH mogli okarakterisati kao minimalne, ako se ima u vidu da su u zemljama Zapada i Sjevera mnogi poslovi sigurnosti poput osiguranja aerodroma, zatvora, luka, rezidencijalnih objekata, državnih granica, kriminalističkih istraga, sigurnosti u saobraćaju itd. povjerene upravo nedržavnom sektoru. Najzad, mnoge privatne sigurnosne agencije štite sigurnost diplomata i najviših predstavnika državne vlasti. Privatne agencije za sigurnost u tim zemljama su prepoznate kao one koje obavljaju svoje funkcije uspješnije nego institucije javnog sektora za provedbu sigurnosti.

Iako se mnogima čini da bi donošenje krovnog zakona utjecalo na uspješnije i djelotvornije organizovanje procesa rada i druge segmente privatnih sigurnosnih agencija koje čine privatni sistem sigurnosti u BiH, još uvijek ima mnogo krupnijih stvari i bitnijih pitanja koje treba uvrstiti na prioritetnu listu i riješiti po hitnom postupku. Ono na šta bi se osvrnuli vezano za entitetske zakone jeste izostavljanje i netangiranje ključnog elementa u Zakonu o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine koji pokriva područje Federacije BiH, a to je detektivska djelatnost. Na tržištu Federacije BiH postoji realna potreba i potražnja za ovom vrstom sigurnosne usluge, ali budući da ona nije zakonski uređena trebalo se je nešto preduzeti. Međutim, političke strukture nisu imale sluha da preduzmu konkretne mjere u vezi sa tim pitanjem, iako je bilo pokušaja. Zapravo, postoji Nacrt zakona o privatnim detektivima FBiH s amandmanima i koji je usvojio Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2010. godine, ali iz nepoznatih razloga do današnjeg dana Dom naroda ga nije uvrstio na dnevni red niti je razmatran. Svakako bi donošenje ovog zakona upotpunilo i obogatilo privatnu djelatnost iz oblasti sigurnosti na prostoru Federacije BiH kao što su to učinili drugi dijelovi naše države (Brčko Distrikt i Republika Srpska) no, ostavimo tržište i sistem ponude i potražnje po strani i vratimo se na pomenuti zakon, jer se iskristalisalo nešto novo iz navoda u vezi istog. Tačnije, nametnulo se jedno pitanje čiji se odgovor vrlo moguće krije u bojazni da će zastupnici Parlamenta Federacije BiH postati predmet detektivskih istraga u više navrata zbog nelegalnih aktivnosti, pa iz volontarističkih razloga opstruišu izglasavanje predmetnog zakona.

Iako su privatne agencije za zaštitu vandržavni subjekti sigurnosti, ipak su produkt države i država ih stavlja u istu ravan sa drugim sigurnosnim sistemima. Ali, državni subjekti shvataju na različite načine vandržavne subjekte sigurnosti, misleći isključivo na policijski sistem što usložnjava ionako lošu situaciju, naročito pri rješavanju određene problematike iz oblasti sigurnosti zajedničkim snagama i saradnjom policijskog i zaštitarskog sektora. U tom kontekstu još uvijek su naglašene suprotnosti i negodovanja policijskog sistema kao i jasan stav da isti može samostalno ostvarivati svoju funkciju i unapređivati stanje sigurnosti unutar države bez pomoći privatnog sistema sigurnosti. Policijski sistem još uvijek nije saglasan da im je neko otrgnuo dio ovlasti i dao na operisanje fizičkim licima odnosno privatnim akterima, iako im isti nisu prijatnija. Otežavajuću okolnost predstavlja i sam odnos između policijskih struktura i zaštitarskog sektora. Indikativni su antagonizmi tokom razrješavanja sigurnosnih problema na kojima su zajednički angažovani i jedan i drugi, posebno tokom zajedničkog osiguravanja javnih manifestacija. Uvriježeno je pravilo da se u slučaju propusta tokom zajedničkog angažmana u vezi sa pitanjem

osiguranja manifestacija sportskog karaktera prebacuje nadležnost i odgovornost s jednih na druge, fer i korektnu saradnju skoro da nećemo vidjeti. Policijski sistem se tada ne može skrivati iza svojih navoda da je operativna samostalnost neupitna, jer ne raspolažu dovoljnim brojem ljudstva, dok im materijalno – tehničkih sredstava ne manjka. S druge strane, privatne agencije raspolažu sa dovoljnim brojem kadra, ali su oni zbog zakonske odredbe hendikepirani, i u slučaju narušavanja sigurnosti u većem obimu, a zbog nemogućnosti posjedovanja zaštitne opreme i širih ovlaštenja koja se odnose na sredstva prinude zaista su nemoćni i razumno je da traže potporu policijskih struktura. Ali, i pored profesionalno odrađenog posla od strane zaštitara uvijek će biti prigovora na iste kako od više instance tako i od policijskih struktura neposredno. Nasilje na sportskim događajima ionako nije esencijalno državno pitanje, ali to ne znači da ga treba tolerisati već da se promijeni pristup u načinu njegovog rješavanja, jer postojeće mjere prevencije nisu u većini situacija dostatne. Entuzijazam i profesionalnost su koštali mnoge zaštitare narušavanja psiho-fizičkog zdravlja, ozbiljnih tjelesnih povreda na radu, egzistencije itd. Stoga, ako se zbog sigurnosnih zahtjeva i normativa ne mogu u cijelosti otkloniti ili smanjiti za zdravlje opasni radni uvjeti i uvjeti radnog okoliša, konstatovali smo i dajemo na analizu prijedlog da se uniformisanom sektoru u privatnim agencijama za zaštitu omogući pravo na pojedine beneficije u obavljanju gore navedenih radnih zadataka.

Pronalazak kompromisnog rješenja, te otvorena i stručna saradnja između državnog i privatnog sistema sigurnosti nije jedini izazov sa kojim se suočava bh. društvo i opterećuje primarno privatni dio sistema. Izazovi su i druge prirode: etnička dimenzija, teritorijalna podjela, jak konkurentski pa i ignorativni odnos između pojedinih privatnih agencija, stremljenja nekih agencija da uz pomoć nezakonitih radnji postanu lideri u BiH i regiji minimizirajući sve druge sigurnosne agencije. Veće agencije su za veoma kratko vrijeme uvećale svoje poslovne kapacitete, profit i zauzele dobru poziciju na tržištu time što su u svoje redove angažovale bivše pripadnike javne sigurnosti, vojske ili policije. Međutim, većina evropskih država propisima zabranjuje da bivši pripadnici oružanih i policijskih snaga neposredno po napuštanju državne službe zasnuju radni odnos u privatnom sektoru sigurnosti odnosno mora da prođe određeni vremenski period, koji često iznosi i po nekoliko godina⁵. Cilj ove restriktivne mjere upravo je sprečavanje mogućnosti da neko ko je radio u državnoj službi sigurnosti iskoristi svoje veze i kontakte i ostvari neku korist. Ovo smo s razlogom naveli kako bi se što više približili problematici koja je prisutna u sistemu privatne sigurnosti i kako bi ukazali na trenutno stanje u privatnoj sigurnosti naše države.

Ne umanjujući utjecaj i značaj nijednog prije pomenutog izazova u fokusu zanimanja je ipak jedan od najvećih koji bi prije definisali kao urgentno stanje, a odnosi se na upravljanje ljudskim resursima u privatnim agencijama za zaštitu. Oduvijek je ovaj subjektivni faktor bio potpuno zanemaren mada je bilo istupa u javnosti o istom, ali bez ikakve reakcije, pa ako se ne može pravovremeno i adekvatno riješiti o njemu treba govoriti sasvim otvoreno.

⁵ <http://www.coess.org/?CategoryID=203> (04.04.2013.)

Ljudski resursi su temelj i pokretačka snaga svake privatne agencije. Njihovim pravilnim upravljanjem i rukovođenjem može se ostvariti svaka postavljena poslovna vizija i cilj. To iz ugla zaštitarske djelatnosti treba da znači da je menadžment odgovoran za gotovo svaki propust i napredak koji niži nivo odnosno zaštitari naprave. Stoga je zadaća menadžmenta da pravilno izvrši regrutaciju i selekciju neposrednih izvršilaca poslova zaštite (zaštitara), da ih postavi na adekvatne pozicije u skladu sa njihovim kvalifikacijama, psiho – fizičkim i drugim sposobnostima i mogućnostima, da ih konstantno dodatno edukuje i da ih motiviše. Odnosno to prvenstveno znači da se radi na njihovom profesionalnom razvoju i njegovanju kolegijalnih odnosa, a pri tome primjenjujući zakonske i druge pravne odredbe. Ljudi su ključni problem, ali i rješenje tih problema, stoga, menadžeri privatnih sigurnosnih agencija trebaju zadovoljiti neke osnovne kriterije kao što su pravičnost, stručnost, profesionalnost, multidisciplinarnost da bi na pravi način rukovodili ljudskim resursima.

METODOLOGIJA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

Za potrebe realizacije dijela ovog rada sprovedeno je pilot istraživanje koje se odnosi na postupke u radu privatnih sigurnosnih agencija u BiH u vezi sa pitanjem sprovođenja Zakona o radu Federacije BiH, RS i Brčko Distrikta, pojedinačnih ugovora o radu, kolektivnog ugovora, u formi sveobuhvatnog i reprezentativnog intervjuisanja i anketiranja na uzorku koji je obuhvatio ukupno 120 uniformisanih službenika iz 11 privatnih sigurnosnih agencija, ali zbog zaštite prava ispitanika i prava njihovih kolega nećemo otkrivati o kojim agencijama se radi.

Problem istraživanja predstavlja odnos javnog i privatnog sektora u pružanju usluga sigurnosti i utjecaj tog odnosa na kvalitet upravljanja ljudskim resursima u privatnim sigurnosnim agencijama.

Predmet istraživanja je kvalitet kontrole rada inspeksijskih organa u privatnim agencijama za zaštitu ljudi i imovine, te poštivanje Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta, pojedinačnih ugovora o radu i kolektivnog ugovora od strane privatnih sigurnosnih agencija u BiH kao poslodavaca .

Naučni cilj istraživanja je da se da naučna deskripcija i vrijednosni sud o sektoru privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini i ukaže na nužnost što kvalitetnije, konkretnije, intenzivnije i uzajamnije saradnje između javnog i privatnog sektora u svim sferama očuvanja sigurnosti.

Društveni cilj ovog istraživanja je razvoj društvene svijesti o privatnoj sigurnosti i specifičnostima zakonodavstva u Bosni i Hercegovini. Problemi s kojima se suočavaju uniformisani službenici agencija privatne zaštite prouzrokovani su zbog privatnog sigurnosnog menadžmenta koji nepotpuno primjenjuje Zakone o radu Federacije BiH, RS-a, i Brčko Distrikta.

Hipotetički okvir čine osnovna i pomoćna hipoteza.

Osnovna hipoteza: Nizak kvalitet upravljanja ljudskim resursima u privatnim sigurnosnim kompanijama u BiH, rezultat je nedostataka vezanih za sadržaj i implementaciju postojećeg zakonskog okvira koji definiše odnos javnog i privatnog sektora, prije svega u onom dijelu koji se tiče rada inspeksijskih organa.

Pomoćna hipoteza glasi: Postoji nizak nivo kvalitete upravljanja ljudskim resursima u privatnim sigurnosnim kompanijama u BiH koji se ogleda prije svega u kršenju prava uposlenika koja su zagantovana relevantnim Zakonima i ugovorima o radu.

Osnova naučne opravdanosti je činjenica da do sada nisu provedena istraživanja u segmentu privatne sigurnosti na području BiH, te da ono predstavlja prvijenac u predmetnoj oblasti i pružiti će relevantne informacije kao i činjenično stanje iz aktuelne problematike privatne sigurnosti.

U vezi sa pitanjem društvene opravdanosti možemo istaći da se ona ogleda u neopodnosti da se istaknu navedeni problemi kako bi se oni u dogledno vrijeme počeli kvalitetnije i pozitivnije rješavati u cjelokupnom obimu.

Prostorni okvir istraživanja obuhvatalo je područje bosanskohercegovačkih gradova (Sarajevo, Zenica, Mostar, Goražde, Istočno Sarajevo, Pale, Brčko Distrikt).

Vremensko određenje istraživanja obuhvatalo je period od juna 2010. do aprila 2012. godine.

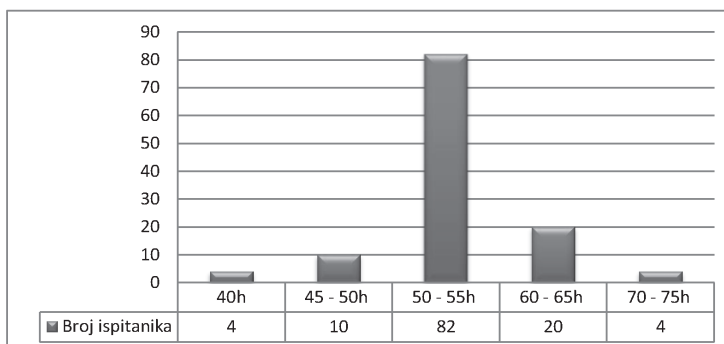
Ovo istraživanje provedeno je na uzorku od ukupno 120 ispitanika muškog i ženskog pola (100 muškaraca i 20 žena) od kojih je 10 sa područja Brčko Distrikta, 30 sa područja manjeg bh. entiteta i 80 sa područja Federacije BiH.

U istraživanju je korištena naučna metoda sa svojim postojećim metodskim postupcima, a to su analiza i sinteza, potom deskriptivna i statistička metoda.

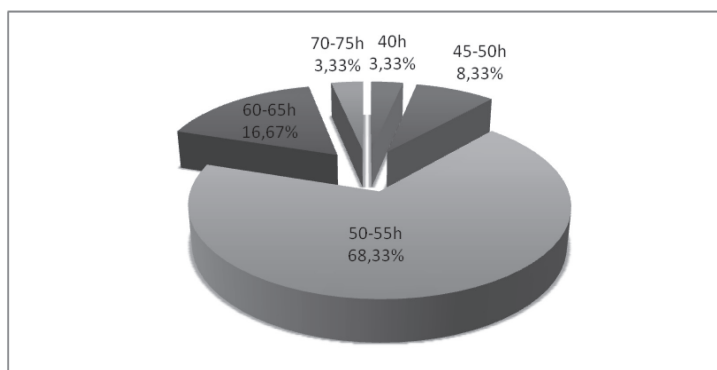
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je obuhvatilo analizu postupanja menadžmenta privatnih sigurnosnih agencija sa područja BiH u vezi sa pitanjem poštovanja i sprovođenja entitetskih zakona o radu, pojedinačnih ugovora o radu i kolektivnog ugovora. U ovom kontekstu ćemo prikazati poštivanje zakonskih odredbi u vezi sa temeljnim radnim pravima.

Tako je na anketno pitanje: „*Koliko u prosjeku iznosi stvarni broj Vaših radnih sati u toku jedne sedmice?*” 4 ispitanika odnosno njih 3,33 % dalo odgovor da tokom sedmice rade 40 h, 10 ispitanika odnosno 8,33 % da rade između 45 i 50 h, 82 ili 68,33 % da ostvare 50 do 55 h, 20 ili 16,67 % je odgovorilo da je to broj između 60 i 65 h, a zabilježena su i 4 odgovora odnosno 3,33 % da njihov broj radnih sati u toku jedne sedmice se kreće između 70 i 75 h.

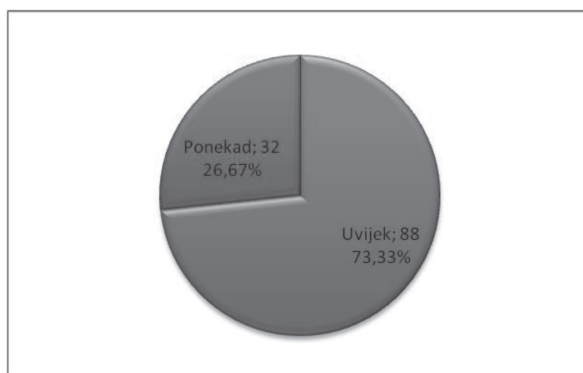

Grafikon broj 1. Pregled odgovora ispitanika na pitanje „Koliko u prosjeku iznosi stvarni broj Vaših radnih sati u toku jedne sedmice?“

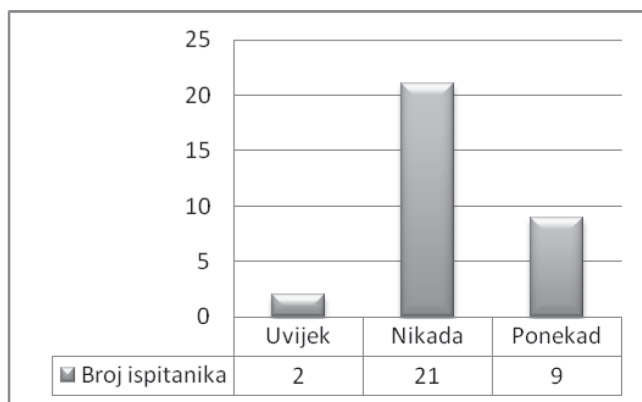
Grafikon broj 2. Procentualni pregled odgovora ispitanika na pitanje „Koliko u prosjeku iznosi stvarni broj Vaših radnih sati u toku jedne sedmice?“

Na pitanje: **“Da li Vam poslodavac isplaćuje plaću?”** 88 ispitanika ili 73,33 % se izjasnilo da im poslodavac uvijek isplaćuje plaću, dok je njih 32 ili 26,67 % dalo odgovor da je to ponekad.

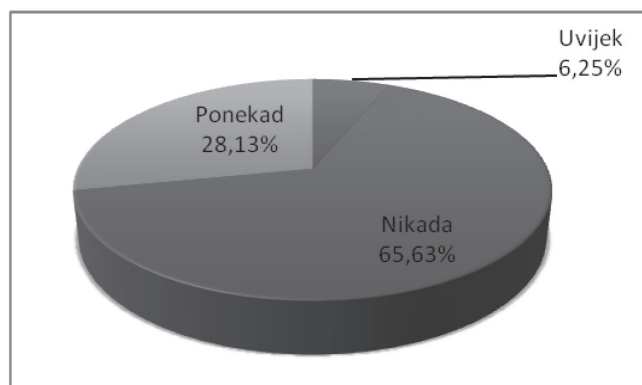

Grafikon broj 3. Pregled odgovora ispitanika na pitanje „Da li Vam poslodavac isplaćuje plaću?“

Međutim, na anketno pitanje: **“Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek plaću, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?”** odgovori su specifični, jer od 32 ispitanika kojima poslodavac uvijek ne isplaćuje plaću samo 2 su ili njih 6,25 % je uvijek ulagalo žalbu, 21 ili njih 65,63 % nikada, dok je 9 ispitanika ili 28,13 % ponekad ulagalo žalbu.

Grafikon broj 4. Pregled odgovora ispitanika na pitanje “Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek plaću, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?”

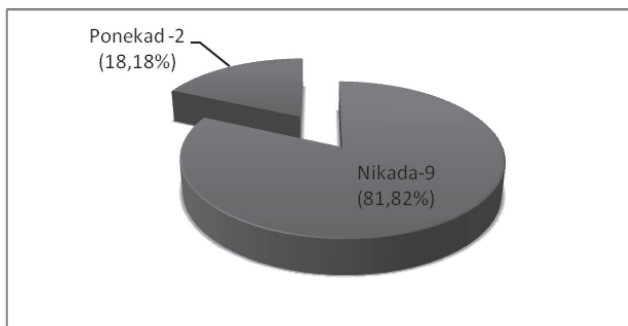

Grafikon broj 5. Procentualni pregled odgovora ispitanika na pitanje “Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek plaću, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?”

Shodno sa prethodnim je i sljedeće anketno pitanje koje je zapravo odgovor na žalbe poslodavcima koje su ispitanici ulagali jer im plaća nije bila uvijek isplaćena, a glasi ovako: **„Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano Vašim ugovorom o radu?”**

Odgovori: Iako je samo 11 ispitanika ulagalo žalbe nadležnima u agenciji, jer im poslodavac nije uvijek isplaćivao plaću, samo u dva slučaja (18,18 %) je ovo pitanje

riješeno na pozitivan način, dok u 9 slučajeva (81,82 %) ga poslodavac nikada nije riješio na način kako je to definisano ugovorom o radu.

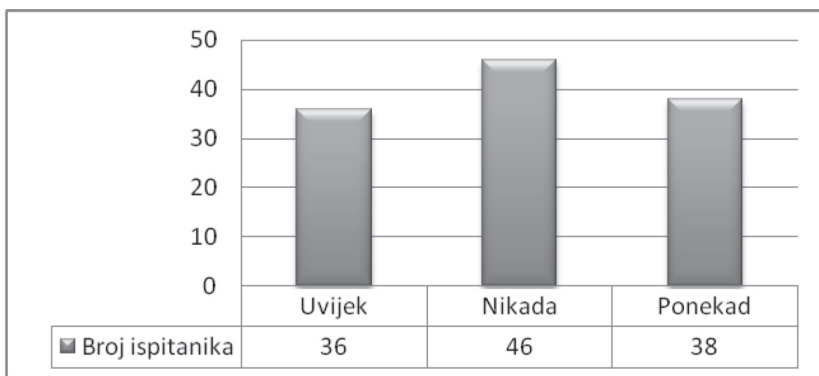

Grafikon broj 6. Pregled odgovora ispitanika na pitanje “Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano Vašim ugovorom o radu?”

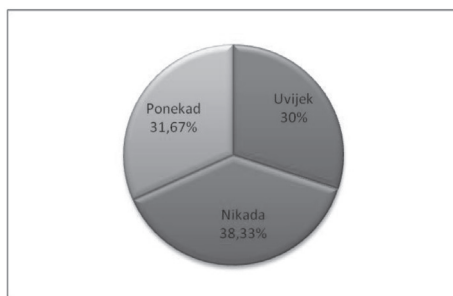
Karakteristični su odgovori na pitanje: **“Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek plaću, da li su nadležni inspekcijски organi utvrdili ovu nepravilnost?”** iz razloga što od ukupno 32 slučaja (26,67 %) kada poslodavac nije uvijek isplaćivao plaću nadležni inspekcijски organi ni u jednom slučaju nisu utvrdili ovu nepravilnost stoga s njihove strane nije ništa ni preduzeto kako bi se zaštitila ugovorom definisana prava radnika.

Pitanje: **“Da li Vam se plaća isplaćuje u skladu sa neto satnicom koja je definisana ugovorom o radu na osnovu kojeg sada radite?”**

Odgovori: U najvećem broju slučajeva tj. kod 46 ispitanika (38,33 %) plaća nije nikada u skladu sa neto satnicom koja je definisana ugovorom o radu na osnovu kojeg ispitanik trenutno radi, kod njih 38 ili 31,67 % samo je ponekad, dok je kod 36 ispitanika ili u 30% slučajeva plaća uvijek u skladu sa satnicom.

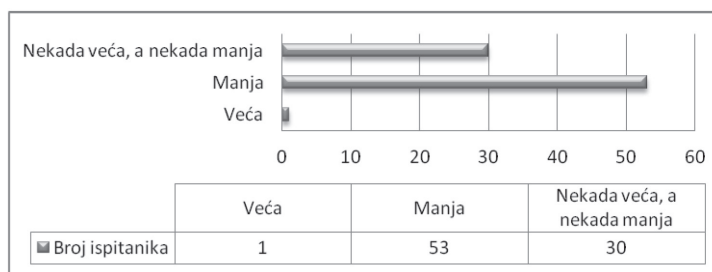

Grafikon broj 7. Pregled odgovora ispitanika na pitanje “Da li Vam se plaća isplaćuje u skladu sa neto satnicom koja je definisana ugovorom o radu na osnovu kojeg sada radite?”

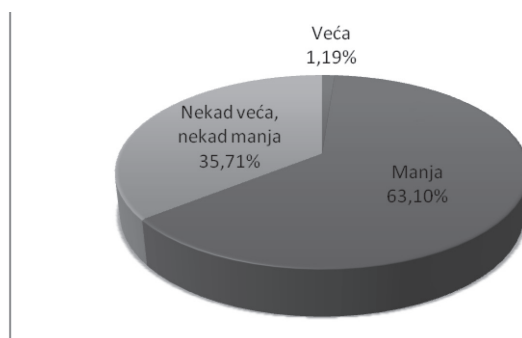

Grafikon broj 8. Pregled odgovora ispitanika izražen u procentima na pitanje „Da li Vam se plaća isplaćuje u skladu sa neto satnicom koja je definisana ugovorom o radu na osnovu kojeg sada radite?“

Na anketno pitanje: „*Ukoliko Vam se plaća ne isplaćuje uvijek u skladu sa neto satnicom definisanom u ugovoru, da li je isplaćena plaća veća ili manja od one koja je definisana ugovorom?*“ zabilježeni su slijedeći odgovori: samo 1 ispitanik (1,19 %) dao je odgovor da mu je plaća veća od one koja je definisana ugovorom, kod 53 ispitanika (63,10 %) plaća je manja, dok se 30 ispitanika (35,71 %) izjasnilo da je plaća nekada veća, a nekada manja od one koja je definisana ugovorom.

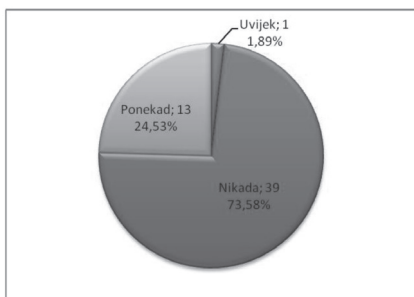

Grafikon broj 9. Pregled odgovora ispitanika na pitanje „Ukoliko Vam se plaća ne isplaćuje uvijek u skladu sa neto satnicom definisanom u ugovoru, da li je isplaćena plaća veća ili manja od one koja je definisana ugovorom?“

Grafikon broj 10. Procentualni pregled odgovora ispitanika na pitanje „Ukoliko Vam se plaća ne isplaćuje uvijek u skladu sa neto satnicom definisanom u ugovoru, da li je isplaćena plaća veća ili manja od one koja je definisana ugovorom?“

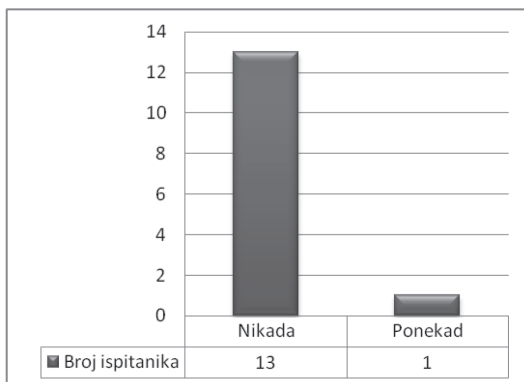
Na anketno pitanje: **“Ukoliko Vam se isplaćuje plaća manja od one koja je definisana ugovorom, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?”** ispitanici su dali slijedeće odgovore: 1 ispitanik (1,89 %) se uvijek žalio na ovu okolnost, njih 39 (73,58 %) nikada, dok je 13 ispitanika (24,53 %) samo ponekad ulagalo žalbu.

Grafikon broj 11. Pregled odgovora ispitanika na pitanje “Ukoliko Vam se isplaćuje plaća manja od one koja je definisana ugovorom, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?”

Naredno pitanje je u uskoj vezi sa prethodnim i predstavlja odgovor na žalbe poslodavcima koje su ispitanici ulagali jer im je plaća bila manja od one koja je definisana ugovorom, a definisano je u anketi ovako: **“Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano Vašim ugovorom o radu?”**

Ispitanici su dali ovakve odgovore: kod njih 13 ili 92,86 % poslodavca nije nikada riješio po žalbi na način na koji je ovo pitanje definisano ugovorom o radu, dok je kod 1 ispitanika ili 7,14 % to ponekad riješeno na način kako je to definisano ugovorom o radu.

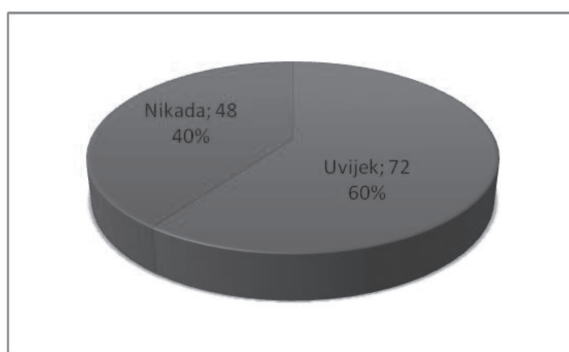
Grafikon broj 12. Pregled odgovora na pitanje “Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano Vašim ugovorom o radu?”

Važno da se istakne je i ovo anketno pitanje: „**Ukoliko Vam se isplaćuje plaća manja od one koja je definisana ugovorom, da li su nadležni inspekcijiski organi utvrdili ovu nepravilnost?**”

53 ispitanika kojima se isplaćuje plaća manja od one koja je definisana ugovorom dala su odgovor da nadležni inspekcijiski organi nisu nikada ni u jednom slučaju utvrdili ovu nepravilnost. Stoga, s njihove strane nije bilo reakcije što bi rezultovalo zaštitom ugovorom definisanih prava.

Pitanje: **“Da li Vam poslodavac isplaćuje sredstva za topli obrok?”**

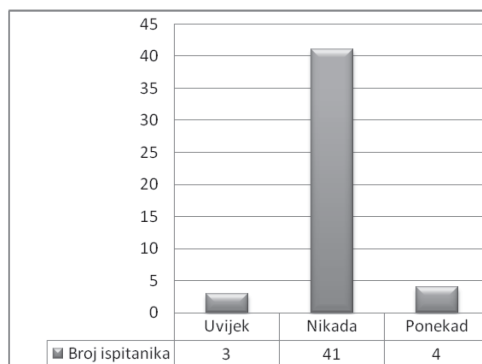
Odgovori: 72 ispitanika (60 %) je odgovorilo uvijek, a 48 (40 %) nikada.

Grafikon broj 13. Pregled odgovora na pitanje „Da li Vam poslodavac isplaćuje sredstva za topli obrok?”

Pitanje: **“Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek topli obrok, da li ste zbog toga ulagali žalbe odgovarajućim organima u vašoj firmi?”**

Odgovori: 41 ispitanik (85,42 %) nije nikada uložio žalbu na ovu okolnost, 4 (8,33 %) ponekad, a 3 (6,25 %) uvijek.

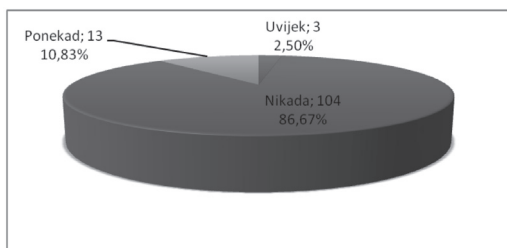
Grafikon broj 14. Pregled odgovora ispitanika na pitanje “Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek topli obrok, da li ste zbog toga ulagali žalbe odgovarajućim organima u vašoj firmi?”

Slijedeće pitanje je u uskoj vezi sa prethodnim i predstavlja odgovor na žalbe poslodavcima koje su ispitanici ulagali, jer im se ne isplaćuju sredstva za topli obrok, a u anketi je definisano na ovakav način: „**Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano relevantnim pravnim aktima?**” Odgovori su zabrinjavajući, jer svih 7 ispitanika koji su ulagali žalbe je odgovorilo isto, odnosno da poslodavac nikada nije riješio njegovu žalbu pozitivno, tj. na način kako je to definisano relevantnim pravnim aktom.

Svakako bi izdvojili pitanje s odgovorima: “**Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek topli obrok, da li su nadležni inspekcijski organi utvrdili ovu nepravilnost?**” 48 ispitanika je identično odgovorilo odnosno ni u jednom slučaju nadležni inspekcijski organi nisu utvrdili ovu nepravilnost.

Pitanje: „**Da li Vam poslodavac isplaćuje regres?**”

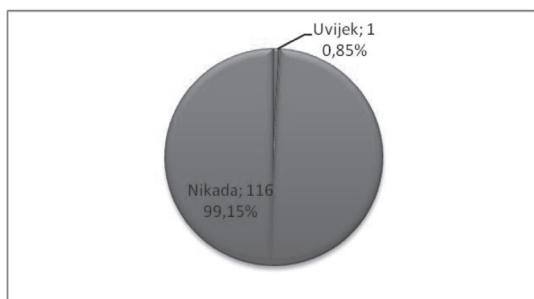
Odgovori: 3 ispitanika (2,59 %) se izjasnilo da im poslodavac uvijek isplaćuje regres, 104 (86,67 %) su dali odgovor nikada, a kod 13 (10,83 %) ispitanika je odgovor glasio ponekad.

Grafikon broj 15. Pregled odgovora ispitanika na pitanje „Da li Vam poslodavac isplaćuje regres?”

Pitanje: „**Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek regres, da li ste zbog toga ulagali žalbe odgovarajućim organima u vašoj firmi?**”

Odgovori: 116 ispitanika (99,15 %) nije nikada uložilo žalbu na ovu okolnost, dok samo 1 ispitanik (0,85 %) je uvijek ulagao žalbu.

Grafikon broj 16. Pregled odgovora na pitanje „Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek regres, da li ste zbog toga ulagali žalbe odgovarajućim organima u vašoj firmi?”

Obavezni smo iznijeti i ovo anketno pitanje, jer je ono odgovor poslodavaca na žalbe koje su ispitanici uložili jer im se ne isplaćuje regres. U anketi je bilo postavljeno

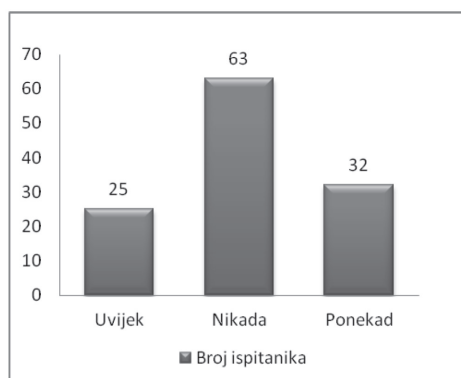
na ovakav način: „**Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano relevantnim pravnim aktima?**”

Odgovor: I pored uloženi žalbi poslodavac nikada nije ispunio svoje obaveze u vezi sa ovim pitanjem na način kako je to definisano relevantnim pravnim aktom.

U vezi s ovim je i pitanje: **“Ukoliko Vam poslodavac ne isplaćuje uvijek regres, da li su nadležni inspeksijski organi utvrdili ovu nepravilnost?”** a, na koje je svih 117 ispitanika na koje se ono odnosilo dalo odgovor da nadležni inspeksijski organi nisu nikada utvrdili ovu nepravilnost.

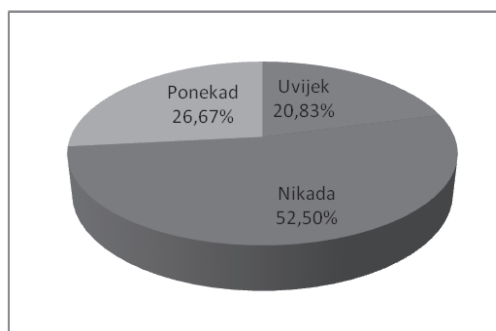
Istakli bi i pitanje: **„Da li u praksi možete ostvariti pravo na plaćeni godišnji odmor u iznosu i prema uvjetima definisanim relevantnim pravnim aktima?”**

Odgovori: 63 ispitanika (52,50 %) nikada ne mogu ostvariti ovo pravo, 32 ispitanika (26,67 %) ponekad, a 25 (20,83 %) uvijek mogu ostvariti ovo pravo.

Grafikon broj 17. Pregled odgovora na pitanje

“Da li u praksi možete ostvariti pravo na plaćeni godišnji odmor u iznosu i prema uvjetima definisanim relevantnim pravnim aktima?”

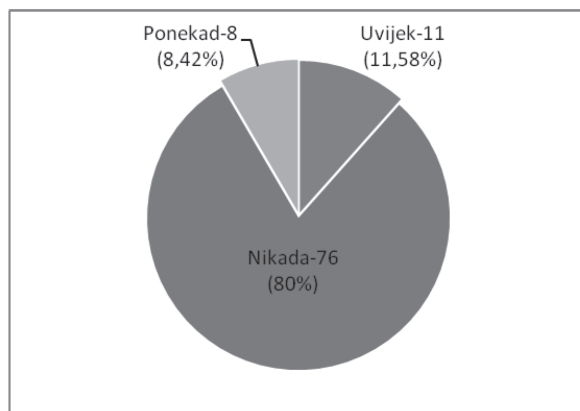

Grafikon broj 18. Pregled odgovora izražen u procentima na pitanje

“Da li u praksi možete ostvariti pravo na plaćeni godišnji odmor u iznosu i prema uvjetima definisanim relevantnim pravnim aktima?”

Pitanje: „**Ukoliko u praksi ne možete uvijek ostvariti pravo na plaćeni godišnji odmor u iznosu i prema uvjetima definisanim relevantnim pravnim aktima, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?**”

Odgovori: 11 ispitanika (11,58 %) je uvijek ulagalo žalbu, 8 ispitanika (8,42 %) ponekad, a 76 ispitanika (80 %) nikada nije ulagalo žalbu na ove okolnosti.

Grafikon broj 19. Pregled odgovora na pitanje Ukoliko u praksi ne možete uvijek ostvariti pravo na plaćeni godišnji odmor u iznosu i prema uvjetima definisanim relevantnim pravnim aktima, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?”

Naredno pitanje je u korelaciji s prethodnim, jer predstavlja odgovor na žalbe od strane poslodavaca koje su ulagali ispitanici koji nisu uvijek mogli ostvariti pravo na godišnji odmor. U anketi je bilo definisano na slijedeći način: “**Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano relevantnim pravnim aktima?**”

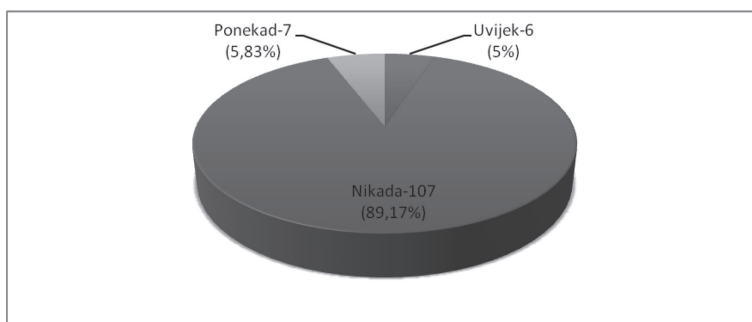
Ispitanici su dali ove odgovore: kod 7 ispitanika nikada nije riješeno po žalbi na pozitivan način, odnosno u skladu sa relevantnim pravnim aktom, dok se 12 ispitanika izjasnilo da je ponekad riješeno po njihovoj žalbi na pozitivan način.

Naravno, moramo istaći i ovo pitanje: “**Ukoliko u praksi ne možete uvijek ostvariti pravo na plaćeni godišnji odmor, da li su nadležni inspekcijski organi utvrdili ovu nepravilnost?**”

Odgovor: Nadležni inspekcijski organi nisu nikada utvrdili ovu nepravilnost, a zabilježena je u 95 slučajeva.

Pitanje: “**Da li Vam poslodavac u praksi dozvoljava da u toku dnevnog radnog vremena uzmete odmor u trajanju od 30 minuta?**”

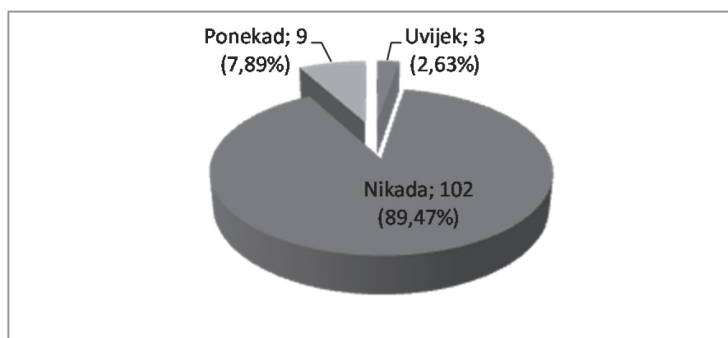
Odgovori: 6 ispitanika ili 5 % uvijek imaju odmor tokom dnevnog radnog vremena u trajanju od 30 minuta, 107 ispitanika ili 89,17 % nema nikada, dok 7 ispitanika ili 5,83 % samo ponekad.

Grafikon broj 20. Pregled odgovora na pitanje „Da li Vam poslodavac u praksi dozvoljava da u toku dnevnog radnog vremena uzmete odmor u trajanju od 30 minuta?“

Pitanje: „*Ukoliko Vam u praksi nije uvijek dozvoljeno uzimanje dnevnog odmora u trajanju od 30 minuta, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?*“

Odgovori: 3 ispitanika ili 2,63 % su uvijek ulagali žalbu, 9 ispitanika ili 7,89 % ponekad, a 102 ispitanika ili 89,47 % nisu nikada ulagali žalbu na ove okolnosti.

Grafikon broj 21. Pregled odgovora na pitanje „Ukoliko Vam u praksi nije uvijek dozvoljeno uzimanje dnevnog odmora u trajanju od 30 minuta, da li ste zbog toga ulagali žalbu odgovarajućim organima u vašoj organizaciji?“

Pitanje: “*Ukoliko ste uvijek ili ponekad ulagali žalbe, da li je ulaganje žalbi rezultovalo ispunjavanjem obaveza vašeg poslodavca prema Vama u skladu sa načinom na koji je ovo pitanje definisano relevantnim pravnim aktima?*“

Odgovori: Od 12 ispitanika koji su ulagali žalbu, jer im nije dozvoljeno da tokom dnevnog radnog vremena uzmu odmor u trajanju od 30 minuta, ni u jednom slučaju poslodavac nije odgovorio na žalbu na način kako je ovo pitanje definisano relevantnim pravnim aktom.

Svakako bi se dotakli sljedećeg pitanje koje glasi: “*Ukoliko Vam u praksi nije uvijek dozvoljeno uzimanje dnevnog odmora u trajanju od 30 minuta, da li su nadležni inspeksijski organi utvrdili ovu nepravilnost?*“

Odgovor: U 114 zabilježenih slučajeva gdje ispitanicima nije dozvoljeno uzimanje dnevnog odmora u trajanju od 30 minuta nadležni inspekcijski organi ni za jedan slučaj nisu utvrdili ovu nepravilnost.

DISKUSIJA I ZAKLJUČAK

Dobiveni statistički pokazatelji su pouzdan dokaz da postoji ugrožavanje elementarnih prava uposlenika iz Zakona o radu Federacije BiH, RS i Brčko Distrikta i kršenje drugih zakonskih odredbi u privatnim agencijama za zaštitu koje su bile predmet istraživanja. Tačnije, zakonske odredbe koje se odnose na trajanje radnog vremena, naknadu za rad i usklađenost satnice sa pojedinačnim ugovorima o radu, isplata sredstava za topli obrok, regres, godišnji odmor, kao i odmor tokom radnog dana. Pojašnjenja radi, prema članu 29. Zakona o radu Federacije BiH⁶, članu 40. Zakona o radu RS⁷ i članu 22. Zakona o radu Brčko Distrikta⁸, puno radno vrijeme uposlenika traje 40 sati sedmično, a za pripadnika osiguranja broj radnih sati mjesečno iznosi 210 i više sati, kao broj redovnih sati izuzevši vrijeme provedeno na poslovima osiguranja kulturnih, sportskih i inih manifestacija. Tokom cjelodnevnog radnog dana pripadnici osiguranja u preko 89 % slučajeva nemaju pravo na odmor u trajanju od 30 minuta koji mu propisuje član 37., 54. i 29. već pomenutih Zakona o radu.

Istraživanjem se došlo i do spoznaje da zaštitari u enormno velikom broju slučajeva ne ulažu žalbe poslodavcu kada isti zloupotrebljava njihova radna prava, kao i da se u minornom procentu udovolji žalbi koju su samo „rijetki“ ispitanici, odnosno oni koji se žele pokušati izboriti za svoja prava predložili poslodavcu. Također je zapaženo da za sve uočene propuste u upravljanju ljudskim potencijalima, a koje se tiču kršenja Zakona o radu i ugovora o radu nadležni inspekcijski organi nisu raspolagali tim činjenicama, jer ih ispitanici nisu evidentirali. Postoji razlika šta uniformisani službenici privatne sigurnosti prijavljuju, i šta inspekcijski organi primjećuju s obzirom na procenat zaštitara koji prijavljuju kršenje svojih prava i nepravilnosti u radu svojih poslodavaca. Čini se da je neuspjeh inspekcijskih organa da detektuju te probleme teško objasniti slučajnošću. Činjenica je da postoji neki dublji razlog zbog kojeg inspekcijski organi prave takav propust, međutim taj razlog nije moguće odrediti odnosno otkriti na osnovu ovih podataka, već o njemu možemo samo špekulisati. Ako je razlog korupcija, bliski politički kontakti i veze ili nešto treće onda predlažemo restrukturiranje postojeće i uvođenje drugih kontrola rada cjelokupnog privatnog sistema sigurnosti. Osnova za takve pretpostavke dolaze iz vlastitih iskustava i iskustava velikog broja kolega iz privatne sigurnosti. Ovo su samo pretpostavke, a prvi korak daljem istraživanju ovog problema bi trebao biti precizno identificiranje pravih razloga ovakvih propusta nadležnih inspekcijskih organa. Tek na osnovu rezultata takvog istraživanja bit će moguće predložiti mjere za koje možemo očekivati da će s većom sigurnošću dati rezultat.

⁶ Službene novine Federacije BiH, broj 43/99, 32/00 i 29/03

⁷ Službeni glasnik Republike Srpske, broj 55/07

⁸ Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 19/06

Brojke koje predstavljaju realnu i pouzdanu sliku jasno reflektuju položaj zaposlenih u privatnoj sigurnosti koji bismo okarakterisali kao veoma ugrožavajući. Ove činjenice nas dovode do zaključka da u Bosni i Hercegovini kada je u pitanju poslovanje privatnih agencija za zaštitu koje sinergijski predstavljaju sistem privatne sigurnosti BiH u velikom procentu se i dugi niz godina njeguje praksa zloupotrebe prava svojih radnika, kršenja zakonske legislativne koje tretiraju ovu oblast, a sankcije izostaju, jer je menadžment privatnih agencija za zaštitu pri obavljanju specifične zadaće kao što je upravljanje ljudskim resursima pronašao način da eskivira sve propuste odnosno nepravilnosti.

Sveobuhvatno gledajući privatne agencije za zaštitu na području BiH su od svog osnivanja izvjestan period bile potpuno neregulisane i suočene sa nizom problema od kojih su neki viđeni i danas te dokazani provedenim istraživanjem. Naime, može se donijeti zaključak da vladajuća struktura, odnosno menadžment gotovo u svim privatnim agencijama za zaštitu ljudi i imovine svoje poslovanje ne sprovodi, odnosno ne usklađuje s važećim zakonima i drugim propisima o radu, za što ne snose sankcije. Stoga smo mišljenja da je nužan veći i hitniji angažman Parlamenta i nadležnih organa u vezi sa pitanjem nadzora rada i zakonitosti privatnih sigurnosnih agencija. Međutim, u sadašnjem vremenu ova nadležnost se delegira na lokalne vlasti odnosno na policiju (Federalno ministarstvo i kantonalni organi unutrašnjih poslova u Federaciji BiH⁹, Centri javne bezbjednosti u manjem BiH entitetu¹⁰, te policija Brčko Distrikta¹¹).

Ovo su samo neki od inhibitora koji onemogućavaju ekspanziju, prosperitet i profesionalni razvoj privatne sigurnosti i koje smo osvjetlili u ovom radu. Prisutni su i drugi problemi, slabosti, nedorečenosti i nedostaci privatne sigurnosti bosansko-hercegovačkog društva, pa moramo proširiti vidike i ovaj sistem posmatrati i izvan normativnog i svakog drugog okvira. Zapravo, donošenjem jedinstvenog zakona na državnom nivou, a zatim harmonizacija tog zakona sa regulacijom privatne sigurnosti EU, eliminisali bi se pojedini evidentni problemi. Osim navedenog, svakako bi jedan od koraka koji vodi do preobrazbe privatnog sistema sigurnosti u BiH i podizanja položaja svih zaposlenih u tom sektoru na viši nivo bio uspostava centralnog nepristrasnog registra privatne sigurnosti i formiranje strukovnog nezavisnog, samostalnog, nestranačkog, dobrovoljnog tijela – sindikata, koje će se brinuti o pravima uposlenika agencija za privatnu sigurnost, koje će djelovati na načelima demokratskog zastupanja, javnosti rada, samostalnosti uređenja programa rada, funkcionisanja, promicanja socijalnih radnih prava i uz puno poštovanje osnovnih ljudskih i sindikalnih prava i sloboda. Sindikat je jedno od racionalnih i mogućih rješenja, jer je očito da se zaštitarska djelatnost u ostvarivanju svojih prava koja joj zakonom pripadaju ne može sama izboriti. Međutim, to je samo početni korak u

⁹ Član 54. Zakona o Agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine (Službene novine FBiH, broj 78/2008)

¹⁰ Član 58. i 59. Zakona o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 50/02)

¹¹ Član 48. Zakona o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 20/04)

procesu profesionalizacije ove djelatnosti za šta se treba postarati država i njene nadležne institucije osvrćući se i na bolju kontrolu i sankcionisanje svjesnih ili nesvjesnih propusta koje pravi menadžment i vlasnici privatnih sigurnosnih agencija, dok je ostalo isključivo u rukama vladajuće strukture privatne agencije. Stoga bi se u narednom dijelu osvrnuli na pitanje saradnje između privatnog i državnog sistema sigurnosti koje kao i sve do sad izdvojeno nije na zadovoljavajućem nivou.

Potreba za saradnjom između privatnog i javnog sistema sigurnosti u društvu javila se i ranije, ali danas je veća nego ikada. Tako, ako želimo govoriti o gradnji modernijeg sistema privatne sigurnosti BiH i efikasnijim načinima kojima bi se izbjegla postojeća problematika akcenat treba staviti na pospešivanju saradnje ova dva sektora, naročito u zajedničkom angažmanu pri obavljanju poslova uspostave optimalnog stanja sigurnosti. Preporučljiv model saradnje između privatnog i državnog sistema sigurnosti iniciran potrebama suprotstavljanja svim vidovima protivpravnog ponašanja trebao bi da obuhvata sve oblike saradnje od prikupljanja i razmjene informacija, koordinacije aktivnosti, sistemske zajedničke analize sigurnosnih prijetnji na manifestacijama sportskog karaktera, mogućnost razmjene opreme odnosno materijalno – tehnička pomoć, davanje nadležnosti i ovlaštenja višeg ranga od onih koje privatne agencije imaju na entitetskom nivou, kao i da se izvrši harmonizacija sa zakonima država članica Evropske unije, jer oni s više detalja tretiraju materiju privatno – državne saradnje, oblast osnovne i specijalne obuke i druga važna pitanja. Iz dosadašnjeg iskustva pretpostavka je da će svaki pokušaj za uspostavu ovakvog vida saradnje s javnim službama sigurnosti kao i regulacija sistema privatne sigurnosti u BiH na državnom nivou biti osujećen. Također, smatramo da u perspektivi, u narednoj deceniji postojanja i rada privatnog sistema sigurnosti BiH, postoji skepticizam kako zbog postojećeg ustaljenog poslovanja cjelokupnog menadžmenta sektora sigurnosti u vezi sa pitanjem upravljanja i tretiranja ljudskim resursima, neusklađenosti entitetskih zakona što nikoga od nadležnih institucija ne zabrinjava, zatim zbog neprodubljanja i proširivanja asortimana usluga zaštite, kao i zbog svih latentnih i uočenih nepravilnosti, propusta, problema i nedostataka privatne sigurnosti bosanskohercegovačkog društva, ali to opet ne znači da se neće iznaći i što je još važnije sprovesti optimalan model sistema privatne sigurnosti u našoj državi.

Literatura

- Ahić, J. (2009). Sistemi privatne sigurnosti. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
- Ahić, J. (2011). Javno – privatno partnerstvo u oblasti sigurnosti u BiH. Kriminalističke teme, XI (1-2), 73-84
- Kržalić, A. (2007). Privatna sigurnost. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH
- Kržalić, A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH
- Opći kolektivni ugovor za teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, broj 54/04)
- Pravilnik o tehničkim napravama, sredstvima i opremi koja se mogu koristiti za obavljanje poslova tehničke zaštite (Službene novine FBiH, broj 54/02 i 05/03)
- Pravilnik o uslovima obavljanja poslova pratnje i osiguranja novca, vrijednosnih papira i dragocjenih kovina i metala te načinu izdavanja i oduzimanja posebnog odobrenja za obavljanje tih poslova (Službene novine FBiH, broj 54/02)
- Pravilnik o načinu polaganja stručnog ispita za pripadnike fizičkog i tehničkog obezbjeđenja i privatnog detektiva (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 20/03)
- Pravilnik o uslovima i načinu sprovođenja tehničkog i fizičkog obezbjeđenja (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 20/03)
- Priručnik za obuku kandidata koji će obavljati poslove fizičke i tehničke zaštite kao i odgovornog lica u agencijama za zaštitu ljudi i imovine, (2003), Sarajevo: Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova
- Program obuke za obavljanje poslova fizičke, tehničke zaštite i odgovornih osoba u agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, (Službene novine FBiH, broj 37/10)
- Skripta za obuku kandidata koji će obavljati poslove fizičke i tehničke zaštite kao i odgovornog lica u agencijama za zaštitu ljudi i imovine, (2007), Sarajevo: Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova
- Zbirka propisa iz oblasti zaštite ljudi i imovine u FBiH sa komentarom i specijalnim dodatkom, (2005), Sarajevo: Udruženje menadžera sigurnosti u BiH
- Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 50/02)
- Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 78/08)
- Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 50/02)
- Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 20/04)
- Zakon o radu Federacije BiH (Službene novine Federacije BiH, broj 43/99, 32/00 i 29/03)
- Zakon o radu Republike Srpske (Službeni glasnik RS, broj 55/07)
- Zakon o radu Brčko Distrikta BiH (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 19/06)
- www.coess.org

Summary

Today, almost every country in the world has a segment of its security system that is operated by the private sector which, organizationally, exists as an autonomous entity. Cooperation and links between private and state security systems that arise from the needs and demands of the state institutions in charge of the security system in BiH are clearly present, and their legal framework is defined in accordance with those demands. The current condition of the security sector in BiH is in constant need of updating and adaptation that is imposed by the legal framework, but also the problems in the relationships and cooperation between the private and the state security sector, inadequate organization and functioning of the professional private security operators, and many other detected problems, all in the service of better adjustment to overall political, legal, cultural, social and other challenges. Although there are efforts on behalf of the state in resolving some of the evident problems in the private security sector, it is necessary to change the focus and the methodology of those efforts. Above all, it is necessary to completely redefine and redesign the governing structures and the system of management in almost all private security agencies in BiH because they are the reason why the work of those agencies, especially their human resources management, is conducted in a way that is partly illegal and unprofessional manner.

Key words: *security system; private security system; public – private cooperation; private security system reform*